

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «БЕЗПЕКА» В СУЧАСНОМУ ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

VERBALIZATION OF CONCEPT 'SECURITY' IN THE CONTEMPORARY DIPLOMATIC DISCOURSE

Філатова О.О.,

orcid.org/0000-0001-7585-3938

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри романо-германських мов

Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України

У статті здійснено комплексний когнітивно-дискурсивний аналіз вербалізації концепту БЕЗПЕКА у сучасному дипломатичному дискурсі. Актуальність дослідження зумовлена трансформацією міжнародного безпекового середовища під впливом воєнних конфліктів, гібридних загроз, інформаційного протиборства та криз глобального управління. У роботі визначено семантичну структуру концепту, окреслено його ядерні та периферійні компоненти, а також проаналізовано метафоричні моделі, й прагматичні стратегії, через які відбувається його мовна репрезентація. Доведено, що концепт БЕЗПЕКА функціонує як багатовимірний когнітивний категорія, яка поєднує у своїй структурі військовий, політичний, гуманітарний, правовий та аксіологічний виміри. У статті встановлено, що сучасний дипломатичний дискурс характеризується процесуалізацією безпеки: вона репрезентується не як статичний стан, а як безперервний процес забезпечення, зміцнення та відтворення міжнародного порядку. Особливу увагу приділено зіставному аналізу українського та англійського дипломатичного дискурсів, що дозволило виявити різні когнітивні моделі концептуалізації безпеки – екзистенційно-ціннісну та інституційно-стратегічну. Підкреслено, що вербалізація концепту БЕЗПЕКА виконує легітимізаційну, мобілізаційну, гуманітарну та ідентифікаційну функції, формуючи інтерпретаційні рамки міжнародної політики. Особливу увагу приділено метафорі як невід'ємному елементу дипломатичного безпекового дискурсу. Завдяки метафорі дипломатам та високопосадовцям вдається коротко та влучно характеризувати навколишню дійсність, згуртовуючи міжнародну спільноту заради спільного позитивного результату. Результати дослідження засвідчують розширення семантичних меж концепту та його інтеграцію з категоріями стійкості, справедливості, свободи, міжнародного права та колективної відповідальності.

Ключові слова: концепт, безпека, дипломатичний дискурс, вербалізація, метафора, стратегічна комунікація.

The article presents a comprehensive cognitive-discourse analysis of the verbalization of the concept SECURITY in contemporary diplomatic discourse. The relevance of the study is presupposed by the transformation of the international security environment under the influence of military conflicts, hybrid threats, information warfare, and crises of global governance. The research identifies the semantic structure of the concept, distinguishes its core and peripheral components, and analyzes the metaphorical models, cognitive frames, and pragmatic strategies through which it is linguistically represented. It is argued that SECURITY functions as a multidimensional cognitive category integrating military, political, humanitarian, legal, and axiological dimensions. The study demonstrates that modern diplomatic discourse is characterized by the processualization of security: it is conceptualized not as a static state but as a continuous process of ensuring, strengthening, and reproducing international order. Particular attention is paid to a comparative analysis of Ukrainian and English-language diplomatic discourses, which reveals different cognitive models of conceptualizing security – existential-value-oriented and institutional-strategic. The article emphasizes that the verbalization of SECURITY performs legitimizing, mobilizing, humanitarian and identity-forming functions, shaping interpretative frameworks of international politics. The great attention is paid to the metaphor as an integral element of the diplomatic security discourse. Using the metaphors diplomats and high-rank officials can reflect the situation shortly and accurately uniting the international community for common and positive result. The findings confirm the expansion of the semantic boundaries of the concept and its integration with the notions of resilience, justice, freedom, international law, and collective responsibility.

Key words: concept, security, diplomatic discourse, verbalization, metaphor, strategic communication.

Постановка проблеми. Сучасний міжнародний простір позначений глибокими трансформаційними процесами, що зумовлені воєнними конфліктами, інформаційно-психологічними операціями, кіберзагрозами та кризами глобального управління. У цих умовах концепт БЕЗПЕКА стає центральним смисловим вузлом дипломатичного дискурсу, визначаючи як тематичну домінуючу міжнародної комунікації, так і стратегічні орієнтири держав.

Дослідники ретельно вивчили позначення концепту БЕЗПЕКА в англійській мові [1, 2] та

визначилися з такими основними перекладами як SECURITY та SAFETY. В нашій роботі ми використовуємо переклад SECURITY.

Дипломатичний дискурс функціонує як особливий тип інституційної комунікації, спрямований на формування міжнародної легітимності, координацію політичних позицій і вироблення спільних рішень. Відтак дослідження мовної репрезентації концепту БЕЗПЕКА дозволяє виявити не лише лінгвістичні механізми його актуалізації, а й глибинні когнітивні моделі сучасної міжнародної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика концептів активно розроблялася у працях представників когнітивної лінгвістики. Концепт трактується як багатовимірне, динамічне ментальне утворення, що структурує досвід та знання. Науковці зазначають, що «концепт є явище, яке виникає у свідомості індивіда, оскільки відбиває його сприйняття об'єкта, позначає викликані ним емоції та відчуття, а також впливає на психологічний стан людини загалом» [1, с. 89]

Дипломатичний дискурс досліджується як різновид політичного дискурсу, що має специфічні прагматичні характеристики: інституційність, стратегічність, високий рівень нормативності, дипломатичну евфемізацію, баланс між конфліктністю та пошуком компромісу. Сучасні дослідження наголошують, що сек'юритизація є не лише політичним актом, а процесом фреймінгу, через який конструюється сама безпекова реальність [5, с. 47–49]. Особливу роль в забезпеченні безпеки відіграють небайдужі волонтери, так звані «актори безпеки», які надають медичну допомогу та гуманітарну допомогу. В переважній більшості випадків така допомога не може бути надана без підтримки світових організацій, таких як ООН, Червоний хрест і т.ін. Допомогу також часто надають звичайні люди з інших країн. Саме тому правильне висвітлення інформації, правильно розставлені акценти, часто відіграють вирішальну роль під час прийняття рішень високопосадовцями. Відповідно, дипломатичний дискурс може розглядатися як простір інтерсуб'єктивного вироблення безпекових смислів.

У безпекових студіях (*security studies*) концепт безпеки еволюціонував від вузького військового розуміння до багатовекторного – з урахуванням економічних, інформаційних, екологічних та гуманітарних вимірів. Традиційна військова модель безпеки була розширена до політичного, економічного, соціального та екологічного секторів. Сучасні дослідники підкреслюють, що безпека XXI століття формується під впливом технологічних інновацій, гібридних викликів. Це зумовлює необхідність переосмислення класичних моделей. Таке розширення аналітичної рамки суттєво вплинуло на мовну репрезентацію безпеки в міжнародному дискурсі. Водночас питання саме мовної реалізації концепту БЕЗПЕКА у сучасному дипломатичному дискурсі потребує комплексного аналізу.

Мета статті. Метою статті є виявлення основних мовних засобів і дискурсивних стратегій вербалізації концепту БЕЗПЕКА у сучасному

дипломатичному дискурсі та визначення його семантичної структури й прагматичних функцій.

У сучасній лінгвістичній парадигмі концепт розглядається як складна ментальна структура, що акумулює знання, досвід, оцінки та культурні смисли певної мовної спільноти. У межах когнітивно-дискурсивного підходу концепт постає не лише як елемент індивідуальної свідомості, а як соціально детермінована одиниця. Саме в такому ракурсі доцільно аналізувати концепт БЕЗПЕКА, який у сучасному дипломатичному дискурсі набуває особливої смислової ваги, що зумовлює **актуальність** цієї роботи. **Основними завданнями** цієї публікації є дослідити способи вербалізації концепту БЕЗПЕКА в сучасному дипломатичному дискурсі, прослідкувати його змінний та динамічний характер та порівняти україномовний та англійський контекст.

Виклад основного матеріалу. У когнітивному вимірі концепт БЕЗПЕКА має багаторівневу структуру. Його ядро формують базові семантичні компоненти: стан захищеності, відсутність загрози, стабільність, гарантія, контроль і відповідальність. На первинному рівні безпека мислиться як стан, у якому мінімізовано ризики фізичного, політичного чи соціального руйнування. Такий підхід історично пов'язаний із класичною реалістичною традицією міжнародних відносин, де безпека трактувалася передусім як здатність держави захистити свою територію та суверенітет.

Водночас сучасний міжнародний контекст значно ускладнив семантичну структуру цього концепту. Периферія концепту БЕЗПЕКА включає низку суміжних категорій, серед яких стійкість, стримування, мир, довіра, міжнародна відповідальність, справедливість, права людини.

The 2022 Strategic Concept describes the security environment facing the Alliance, reaffirms its values, and spells out NATO's key purpose of ensuring collective defence for its Allies. It further sets out NATO's three core tasks of deterrence and defence; crisis prevention and management; and cooperative security. [14]

Сучасні дослідження демонструють, що глобалізація ризиків і взаємозалежність держав трансформують розуміння безпеки в напрямі колективної відповідальності. Це означає, що вона набуває нормативного характеру й інтегрується в систему універсальних міжнародних принципів. Таким чином, безпека інтерпретується не лише як відсутність війни, а як умова функціонування справедливого міжнародного порядку. У цьому контексті актуалізується концепція «людської

безпеки» (human security), де центральним об'єктом захисту стає людина, а не лише держава.

Human security is an approach to assist Member States in identifying and addressing widespread and cross-cutting challenges to the survival, livelihood and dignity of their people. [18, p. 2].

Суттєвою характеристикою сучасної вербалізації концепту БЕЗПЕКА є його динамічність. Як зазначає T. Díez, сек'юритизація в сучасному міжнародному середовищі набуває процесуального характеру та може мати як прогресивні, так і регресивні наслідки залежно від етичного та політичного контексту [3, с. 12–14]. Це підтверджує, що безпека більше не сприймається як фіксований стан, а як змінна категорія. Якщо традиційна модель осмислювала безпеку як досягнутий стан стабільності, то сучасний дипломатичний дискурс репрезентує її як процес постійного забезпечення. Це виявляється в активному використанні дієслівних конструкцій: «ensure security», «enhance security», тощо.

– *Ensuring security and enabling prosperity: They are interdependent and they are mutually reinforcing.* [8].

– *To further enhance our security posture, we have embraced the move towards a zero-trust architecture, to reduce the risks of access and identity becoming compromised.* [13]

Така процесуалізація свідчить про зміну когнітивної моделі: безпека розглядається як безперервна діяльність, що потребує постійних зусиль, координації та адаптації до нових викликів.

У мовному аспекті цей перехід від статичної до процесуальної моделі супроводжується низкою ознак. По-перше, зростає частотність дієслів активної дії та модальних конструкцій, що підкреслюють необхідність і зобов'язання. По-друге, активно використовуються терміни, які позначають механізми й структури: «emerging security architecture», «security mechanism», «institutional framework», «security framework», «deterrence and defense», «human security».

– *I said we need all these military capabilities in order to protect our citizens, to keep our country safe, for our deterrence and defence.* [12]

По-третє, концепт поєднується з часовими маркерами майбутнього (*emerging, creating, boosting*), що підкреслює його прогностичний характер.

– *Zelensky's position poses a fundamental question to the emerging security architecture: can we build a powerful Europe on the rubble of a botched peace at its doorstep?* [17]

– *Creating a security guarantees mechanism for Ukraine will be an important step towards a new safe world.* [7]

– *A strong and balanced institutional framework is key to boosting democratic resilience.* [11].

Трансформаційні процеси початку ХХІ століття, зокрема масштабні воєнні конфлікти, гібридні загрози та інформаційне протиборство, спричинили додаткову еволюцію концепту. Безпека дедалі частіше постає як екзистенційна категорія, що пов'язана з правом на існування держави та народу. Водночас вона набуває глобального виміру: безпека однієї держави розглядається як складова ширшої системи міжнародної стабільності. Це зумовлює інтеграцію концепту в ширший дискурс солідарності та спільної відповідальності.

– *All this is a development emergency with deep implications for global security.* [16]

– *“NATO remains the unique, essential, and indispensable transatlantic forum to consult, coordinate, and act on all matters related to our individual and collective security.”* [19].

– *“Resilience is a national responsibility and a collective commitment, rooted in Article 3 of the Washington Treaty.”* [19].

Безпека нерідко формулюється як частина ширшої системи регіональної стабільності – наприклад, у конструкції «security and stability of the Euro-Atlantic area». Така формула підкреслює зв'язок між безпекою і передбачуваністю міжнародних відносин, а також відображає орієнтацію на стратегічну рівновагу.

– *We reaffirm our unwavering solidarity with the people of Ukraine in the heroic defence of their nation, their land, and our shared values. A strong, independent, and democratic Ukraine is vital for the security and stability of the Euro-Atlantic area.* [19]

У виступах Президента України Володимира Зеленського концепт безпеки часто набуває морально-ціннісного наповнення. Він пов'язується з правом на свободу, гідність і життя, що надає йому екзистенційного змісту. У цьому контексті безпека стає не лише політичною, а й етичною категорією. Вона постає як умова справедливого миру, як відновлення порушеного порядку та як гарантія майбутнього.

– *«Сьогодні день, коли світ починає наближати справедливий мир.»* [6]

– *“Partnerships are crucial to protect the global commons, enhance our resilience and uphold the rules-based international order.”* [15]

Таким чином, англомовний дипломатичний дискурс репрезентує безпеку як системну кате-

горію, інтегровану в інституційний порядок. На відміну від екзистенційно забарвленої української моделі, тут переважає стратегічно-раціональна інтерпретація, орієнтована на підтримання балансу сил і стабільності міжнародної системи.

Метафора є одним із ключових механізмів концептуалізації політичної реальності. Згідно з концептуальною теорією метафори, метафора дозволяє переносити структуру конкретного досвіду на абстрактні поняття [4, с. 5–6]. Таким чином, метафори «архітектури», «щита» або «фундаменту» не є випадковими стилістичними фігурами, а когнітивними механізмами структуризації безпекового мислення.

Метафора фундаменту або основи є спільною для обох дискурсів. В українській риторичній вона реалізується через конструкції «безпека – основа миру», «фундамент стабільності», «безпека як підґрунтя розвитку». Такий образ передає уявлення про безпеку як базову умову функціонування держави та міжнародної системи.

В англomовному дискурсі поширеною є формула “foundation of stability” або “cornerstone of security”. Тут метафора зберігає архітектурний характер, але набуває інституційного звучання. Вона підкреслює структурну роль безпеки в підтриманні міжнародного порядку.

– *For the first time in 30 years NATO Defence Ministers met at the level of the North Atlantic Council in Brussels on 13th June 1996. This historic event confirms the vital importance of the Alliance as the principal foundation of stability,*

security and co-operation in the Euro-Atlantic area. [10]

– *The Alliance remains the cornerstone of security and stability in the Euro-Atlantic area. We are determined to ensure that it is able to discharge the full range of its responsibilities.* [9].

Різниця полягає в інтенсивності аксіологічного забарвлення: в українському дискурсі фундамент часто пов’язується з правом на свободу й існування, тоді як в англomовному – із системною стабільністю та балансом сил.

Отже, метафоричні моделі концепту БЕЗПЕКА відображають глибинні когнітивні установки кожного дискурсу. Українська модель тяжіє до екзистенційно-захисного та ціннісного фрейму, тоді як англomовна – до системно-інституційного та стратегічного. Саме через метафору відбувається інтерпретація загроз, визначення ролей і формування колективного бачення міжнародного порядку.

Висновки. Концепт БЕЗПЕКА є надзвичайно розгалуженим поняттям, яке функціонує як ядро різних когнітивних моделей, що відображають специфіку політичного досвіду, стратегічних цілей і комунікативних завдань кожного дискурсу. Мовне відображення всіх периферійних категорій відображає основну мету як України, так і всього цивілізованого світу: охарактеризувати БЕЗПЕКУ як міжнародне, взаємопов’язане, динамічне поняття, створення та підтримка якого вимагає активного залучення усього світу. Лише так можна створити підґрунтя для справжньої безпеки і сталого розвитку сьогодні і в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Морозова М. Концепт SAFETY в англomовній картині світу. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*. 2024. Вип. 60, С. 88–97, DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2024.60.11>. URL: <https://filol.dspu.in.ua/index.php/filol/article/view/435/413> (дата звернення: 20.02.2026)
2. Ясногурська Л. М. Концепт «безпека» та його репрезентація в англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9(77). С. 23–25. DOI: 10.25264/2519-2558-2020-9(77)-23-25. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2784/2551> (дата звернення: 20.02.2026)
3. Díez T. Progressive and Regressive Securitisation: Covid, Russian Aggression and the Ethics of Security. *Central European Journal of International and Security Studies*. 2023. Vol. 17, No. 3. P. 9–27. URL: <https://cejss.org/progressive-and-regressive-securitisation-covid-russian-aggression-and-the-ethics-of-security> (дата звернення: 21.02.2026).
4. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 276 p.
5. Stepan M. Securitisation as the Work of Framing. *Securitisation, Framing and International Policy*. Cham: Springer, 2022. P. 45–62.
6. Сьогодні день, коли світ починає наближати справедливий мир. (2024) URL: <https://www.president.gov.ua/news/sogodni-den-koli-svit-pochinaye-nablizhati-spravedlivij-mir-91561> (дата звернення: 22.02.2026)
7. Creating a security guarantees mechanism for Ukraine will be an important step towards a new safe world. (2022) URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/stvorenniya-mehanizmu-bezpekovich-garantij-dlya-ukrayinstane-76129> (дата звернення: 22.02.2026)

8. Ensuring security, enabling prosperity – United States Studies Centre (2019) URL: <https://www.foreignminister.gov.au/minister/marise-payne/speech/ensuring-security-enabling-prosperity-united-states-studies-centre> (дата звернення: 22.02.2026)
9. Final Communiqué. (1995). URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/1995/11/29/final-communiqué> (дата звернення: 22.02.2026)
10. Final Communiqué. (1996). URL: https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/1996/06/13/final-communiqué?utm_source (дата звернення: 22.02.2026)
11. Institutional and social frameworks. (2026) URL: <https://www.eda.admin.ch/en/institutional-and-social-frameworks> (дата звернення: 22.02.2026)
12. Keynote Address. (2025) URL: <https://www.nato.int/en/news-and-events/events/transcripts/2025/12/08/key-note-address-by-nato-deputy-secretary-general-radmila-shekerinska-at-harvard-kennedy-school-belfer-center?utm> (дата звернення: 22.02.2026)
13. Modernizing cybersecurity in U.S. Diplomatic Technology: Our Global Call to Action. (2021) URL: <https://2021-2025.state.gov/modernizing-cybersecurity-in-u-s-diplomatic-technology-our-global-call-to-action/> (дата звернення: 22.02.2026)
14. NATO 2022 Strategic Concept Madrid, 2022. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/strategic-concepts/nato-2022-strategic-concept> (date of access: 21.02.2026).
15. NATO 2022 Strategic concept URL: https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2023/05/290622-strategic-concept.pdf?utm_source (дата звернення: 22.02.2026)
16. . Secretary-General remarks to the Munich Security Conference (2024) URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statements/2024-02-16/secretary-generals-remarks-the-munich-security-conference-growing-the-pie-global-order-works-for-everyone-delivered> (дата звернення: 22.02.2026)
17. Toward a new security architecture (2026) URL: <https://european-security.com/en/toward-a-new-security-architecture/> (дата звернення: 22.02.2026)
18. United Nations General Assembly. Resolution 66/290. Follow-up to paragraph 143 on human security of the 2005 World Summit Outcome (2012). 2012. URL: <https://undocs.org/en/A/RES/66/290> (date of access: 21.02.2026).
19. Washington Summit Declaration. (2024) URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/07/10/washington-summit-declaration> (дата звернення: 22.02.2026)

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 27.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026